

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2009. gada 19. maijā *

Apvienotās lietas C-171/07 un C-172/07

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Verwaltungsgericht des Saarlandes* (Vācija) iesniegusi attiecīgi ar 2007. gada 20. un 21. marta lēmumiem un kas Tiesā saņemti 2007. gada 30. martā, tiesvedībā

Apothekerkammer des Saarlandes,

Marion Schneider,

Michael Holzapfel,

Fritz Trennheuser,

Deutscher Apothekerverband eV (C-171/07),

* Tiesvedības valoda — vācu.

Helga Neumann-Seiwert (C-172/07)

pret

Saarland,

Ministerium für Justiz, Gesundheit und Soziales,

piedaloties

DocMorris NV.

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs V. Skouris [*V. Skouris*], palātu priekšsēdētāji P. Janns [*P. Jann*], K. V. A. Timmermanss [*C. W. A. Timmermans*], K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*] un T. fon Danvics [*T. von Danwitz*], tiesneši J. Makarčiks [*J. Makarczyk*], P. Kūris [*P. Kūris*], E. Juhāss [*E. Juhász*], Dž. Arestis [*G. Arestis*], J. Malenovskis [*J. Malenovský*] (referents), L. Bejs Larsens [*L. Bay Larsen*] un P. Linda [*P. Lindh*],

ģenerālvokāts Ī. Bots [*Y. Bot*],
sekretāre M. Ferreira [*M. Ferreira*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2008. gada 3. septembra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *Apothekerkammer des Saarlandes* [Sārzemes Farmaceitu kameras], Šneideres [Schneider], Holcapfela [Holzapfel], Trennheizera [Trennheuser] un *Deutscher Apothekerverband eV* vārdā — J. Švarce [J. Schwarze], profesors, kam palīdz K. Dešamps [C. Dechamps], *Rechtsanwalt*,
- Neimanes-Zeivertes [Neumann-Seiwert] vārdā — H. U. Detlings [H.-U. Dettling], *Rechtsanwalt*,
- *Saarland* un *Ministerium für Justiz, Gesundheit und Soziales* vārdā — V. Šilds [W. Schild], pārstāvis, kam palīdz H. Krēningers [H. Kröninger], *Rechtsanwalt*,
- *DocMorris NV* vārdā — K. Kēnigs [C. König], profesors, kam palīdz F. Dīkmans [F. Diekmann], *Rechtsanwältin*,
- Vācijas valdības vārdā — M. Lumma [M. Lumma] un K. Šulce-Bāra [C. Schulze-Bar], pārstāvji,
- Grieķijas valdības vārdā — E. Skandalu [E. Skandalou], pārstāve,

- Francijas valdības vārdā — Ž. de Bergess [*G. de Bergues*] un B. Mesmērs [*B. Messmer*], pārstāvji,
- Īrijas vārdā — D. O'Hagans [*D. O'Hagan*], pārstāvis, kam palīdz A. Kolinss [*A. Collins*], SC, un N. Traversss [*N. Travers*], BL,
- Itālijas valdības vārdā — I. M. Bragulja [*I. M. Braguglia*], pārstāvis, kam palīdz Dž. Fjengo [*G. Fiengo*], *avvocato dello Stato*,
- Nīderlandes valdības vārdā — I. de Vriess [*Y. de Vries*], pārstāvis,
- Austrijas valdības vārdā — K. Pezendorferē [*C. Pesendorfer*] un T. Krells [*T. Kröll*], pārstāvji,
- Polijas valdības vārdā — E. Osņecka-Tamecka [*E. Ośniecka-Tamecka*] un M. Kapko [*M. Kapko*], pārstāvji,
- Somijas valdības vārdā — J. Himmanena [*J. Himmanen*] un A. Gimareša-Purokoski [*A. Guimaraes-Purokoski*], pārstāves,
- Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — E. Traversa [*E. Traversa*] un H. Krēmers [*H. Krämer*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2008. gada 16. decembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- ¹ Lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt EKL 43. un 48. pantu, kā arī Kopienu tiesību principus.

- ² Šie lūgumi tika iesniegti divās prāvās starp, pirmkārt, *Apothekerkammer des Saarlandes*, Šneideri, Holcapfeli, Trennheizeru un *Deutscher Apothekerverband eV* (C-171/07), kā arī, otrkārt, Neimani-Zeiverti (C-172/07) un *Saarland* (Sārzeme) un *Ministerium für Justiz, Gesundheit und Soziales* (Tieslietu, veselības un sociālo lietu ministrija; turpmāk tekstā — “*Ministerium*”) par valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru aptiekas drīkst piederēt tikai personām ar farmaceita izglītību un tikai šādas personas drīkst tās pārvaldīt.

Atbilstošās tiesību normas

Kopienų tiesiskais regulējums

- ³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 7. septembra Direktīvas 2005/36/EK par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu (OV L 255, 22. lpp.) divdesmit sestajā apsvērumā ir noteikts:

“Šī direktīva nekoordinē visus nosacījumus attiecībā uz darbības sākšanu un veikšanu farmācijas nozarē. Jo īpaši ģeogrāfiskais aptieku sadalījums un zāļu izsniegšanas monopols paliek dalībvalstu ziņā. Šī direktīva neskar dalībvalstu normatīvos un administratīvos aktus, ar ko uzņēmēj sabiedrībām aizliedz veikt noteiktu farmaceitisku darbību vai ar ko šādas darbības veikšanai izvirza konkrētus nosacījumus.”

- ⁴ Šajā apsvērumā būtībā ir pārņemts Padomes 1985. gada 16. septembra Direktīvas 85/432/EEK par normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu attiecībā uz noteiktām darbībām farmācijas jomā (OV L 253, 34. lpp.) otrā apsvēruma teksts un Padomes 1985. gada 16. septembra Direktīvas 85/433/EEK par farmācijas diplomu, sertifikātu un citu kvalifikāciju apliecināšanu dokumentu savstarpēju atzīšanu, tostarp par pasākumiem, kas palīdz sekmīgi īstenot tiesības veikt uzņēmējdarbību attiecībā uz noteiktām darbībām farmācijas jomā (OV L 253, 37. lpp.), desmitā apsvēruma teksts, jo šīs direktīvas no 2007. gada 20. oktobra tiek atceltas un aizstātas ar Direktīvu 2005/36.

Valsts tiesiskais regulējums

- 5 Saskaņā ar 1. pantu Farmācijas likumā (*Gesetz über das Apothekenwesen*), redakcijā, kas publicēta *BGBL*. 1980 I, 1993. lpp., un kurā grozījumi izdarīti ar 2006. gada 31. oktobra Noteikumiem (*BGBL*. 2006 I, 2407. lpp.; turpmāk tekstā — “*ApoG*”):

“1. Atbilstoši vispārējām interesēm aptieku pienākums saskaņā ar tiesību aktiem ir apgādāt sabiedrību ar zālēm.

2. Personām, kas vēlas pārvaldīt aptieku un līdz trim aptieku filiālēm, ir jāsaņem kompetentās iestādes atļauja.

3. Atļauja ir spēkā tikai attiecībā uz tiem farmaceitiem, kuriem tā izsniegta, un tikai attiecībā uz tām telpām, kas ir norādītas atļaujā.”

- 6 *ApoG* 2. pantā ir noteikts:

“1. Atļauja ir izsniedzama pēc pieprasījuma, ja pieteikuma iesniedzējs:

- 1) ir Vācijas pilsonis Konstitucionālā likuma [*Grundgesetz*] 116. panta izpratnē, citas Eiropas Savienības dalībvalsts vai Līguma par Eiropas Ekonomikas zonu līgumslēdzējas valsts pilsonis [..];

2) ir ricībaspējīgs;

3) ir sertificēts farmaceits Vācijas tiesību aktu nozīmē;

4) ir pietiekami uzticams, lai varētu pārvaldīt aptieku;

[..]

7) no veselības viedokļa nav nepiemērots aptiekas pārvaldīšanai;

[..]

4. Pēc pieprasījuma atļauju vairāku aptieku pārvaldīšanai izsniedz, ja:

1) pieprasījuma iesniedzējs atbilst 1.–3. punktā paredzētajiem nosacījumiem attiecībā uz visām pieprasījumā iekļautajām aptiekām;

- 2) aptieka un attiecīgās filiāles atrodas vienā un tajā pašā rajonā [“Kreis”], vienā un tajā pašā pilsētā vai blakus esošos rajonos vai pilsētās.

5. Šī likuma noteikumi *mutatis mutandis* ir piemērojami vairāku aptieku pārvaldīšanai, ņemot vērā, ka:

- 1) pārvaldītājam ir pienākums aptieku vadīt personīgi;
- 2) attiecībā uz katru filiāli pārvaldītājam ir pienākums rakstiski izraudzīties atbildīgo farmaceitu, kam ir jānodrošina šajā likumā un noteikumos, kas attiecas uz farmaceitiem vadītājiem paredzēto pienākumu ievērošana saistībā ar aptiekas vadišanu.

[..]”

7 ApoG 7. pantā ir noteikts:

“Atļauja uzliek pienākumu farmaceitam personīgi vadīt aptieku uz savu atbildību. [..]”

8 *ApoG* 8. pants ir formulēts šādi:

“Vairākas personas kopā drīkst vadīt aptieku tikai tad, ja tās juridiskā forma ir civiltiesību sabiedrība vai ligumsabiedrība; šādā gadījumā visiem sabiedrības dalībniekiem ir jāsaņem atļauja. [..]”

9 *ApoG* 13. panta 1. punktā ir noteikts:

“Pēc atļaujas saņēmēja nāves tā mantinieki aptiekas vadīšanu var uzticēt kādam farmaceitam ne ilgāk kā 12 mēnešus.”

10 Saskaņā ar *ApoG* 14. pantu slimnīcas var izvēlēties uzticēt zāļu piegādi vai nu tās struktūrā ietilpstošai aptiekai, proti, aptiekai, kas darbojas attiecīgās slimnīcas telpās, citas slimnīcas aptiekai vai arī aptiekai, kas atrodas ārpus slimnīcas. Atļauja pārvaldīt slimnīcas struktūrā ietilpstošu aptieku tiek piešķirta tad, ja slimnīca pierāda, ka tā ir pieņēmusi darbā farmaceitu, kas atbilst šī paša likuma 2. panta 1. punkta 1)–4), 7) un 8) apakšpunktā paredzētajiem nosacījumiem.

Pamata prāvas un prejudiciālie jautājumi

11 *DocMorris NV* (turpmāk tekstā — “*DocMorris*”) ir Nīderlandē dibināta akciju sabiedrība, kas nodarbojas ar zāļu tirdzniecību pa pastu. Ar 2006. gada 29. jūnija

lēmumu *Ministerium* tai no 2006. gada 1. jūlija piešķīra atļauju vadīt aptiekas filiāli Sārbrikenē (Vācija), ar nosacījumu, ka šī sabiedrība pieņems darbā farmaceitu, kas personīgi un uz savu atbildību vadīs attiecīgo aptieku (turpmāk tekstā — “2006. gada 29. jūnija lēmums”).

12 2006. gada 2. un 18. augustā prasītāji pamata lietā iesniedza prasību *Verwaltungsgericht des Saarlandes* [Sārzemes Administratīvajā tiesā] atcelt 2006. gada 29. jūnija lēmumu.

13 Šajā prasībā tie apgalvoja, ka šis lēmums esot pretrunā *ApoG*, jo tajā neesot ievērots tā sauktais “Fremdbesitzverbot” princips, proti, princips, kas tikai farmaceitiem paredz tiesības būt aptiekas īpašniekiem un pārvaldīt to, kā tas izriet no *ApoG* 2. panta 1. punkta 3) apakšpunkta, kā arī 7. un 8. panta noteikumiem (turpmāk tekstā — “nefarmaceitu izslēgšanas noteikums”).

14 *Ministerium*, ko atbalsta *DocMorris*, ir norādījusi, ka 2006. gada 29. jūnija lēmums esot spēkā, jo tai bija pienākums nepiemērot minētos *ApoG* noteikumus tāpēc, ka tie esot pretrunā EKL 43. pantam, kas garantē brīvību veikt uzņēmējdarbību. Kapitāl-sabiedrībai, kas likumīgi pārvalda aptieku kādā dalībvalstī, nav piekļuves Vācijas aptieku tirgum. Šāds ierobežojums neesot vajadzīgs, lai sasniegtu sabiedrības veselības aizsardzības leģitīmo mērķi.

15 Šajos apstākļos *Verwaltungsgericht des Saarlandes* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus, kas ir vienādi abās lietās C-171/07 un C-172/07:

“1) Vai tiesību normas par kapitālsabiedrību brīvību veikt uzņēmējdarbību (EKL 43. un 48. pants) ir interpretējamas tādējādi, ka tās liedz piemērot [nefarmaceitu

izslēgšanas noteikumu], kā tas izriet vienlaikus no [*ApoG*] 2. panta 1. punkta 1)–4) un 7) apakšpunkta, 7. panta pirmā teikuma un 8. panta pirmā teikuma noteikumiem?

2) Apstiprinošas atbildes uz pirmo jautājumu gadījumā:

vai valsts iestādei, pamatojoties uz Kopienų tiesībām un īpaši ņemot vērā EKL 10. pantu un Kopienų tiesību lietderīgas iedarbības principu, ir tiesības un pienākums nepiemērot valsts tiesību normas, kuras tā uzskata par nesaderīgām ar Kopienų tiesībām, arī tādā gadījumā, ja runa nav par acīmredzamu Kopienų tiesību pārkāpumu un ja [...] Tiesa nav konstatējusi konkrēto tiesību normu nesaderību ar Kopienų tiesībām?”

¹⁶ Ar Tiesas priekšsēdētāja 2007. gada 1. jūnija rīkojumu lietas C-171/07 un C-172/07 rakstveida, mutvārdu procesā un sprieduma taisīšanai tika apvienotas.

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

¹⁷ Uzdotot pirmo jautājumu, iesniedzējtiesa jautā, vai EKL 43. un 48. pants nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kāds tiek aplūkots pamata prāvā un kas personām, kurām nav farmaceita izglītības, liedz būt aptieku īpašniecēm un pārvaldīt aptiekas.

Ievada apsvērumi

- 18 Pirmkārt, gan no Tiesas judikatūras, gan no EKL 152. panta 5. punkta un Direktīvas 2005/36 divdesmit sestā apsvēruma izriet, ka Kopienų tiesības neietekmē dalībvalstu kompetenci organizēt to sociālā nodrošinājuma sistēmu un tostarp pieņemt noteikumus par tādu ārstniecības dienestu kā aptiekas organizēšanu. Tomēr dalībvalstīm, īstenojot šīs tiesības, ir jāievēro Kopienų tiesības, tostarp Līguma noteikumi par aprītes brīvībām, ieskaitot brīvību veikt uzņēmējdarbību. Šajās tiesību normās dalībvalstīm ir aizliegts ieviest vai atstāt spēkā nepamatotus ierobežojumus šo brīvību izmantošanai veselības aprūpes jomā (šajā sakarā skat. 2006. gada 16. maija spriedumu lietā C-372/04 *Watts*, Krājums, I-4325. lpp., 92. un 146. punkts, kā arī 2009. gada 10. marta spriedumu lietā C-169/07 *Hartlauer*, Krājums, I-1721. lpp., 29. punkts).
- 19 Novērtējot, vai šis pienākums ir ievērots, ir jāņem vērā, ka cilvēku veselība un dzīvība ir pirmajā vietā starp lietām un interesēm, kuras aizsargā Līgums, un ka dalībvalstis pašas var izlemt, kādā līmenī tās vēlas nodrošināt sabiedrības veselības aizsardzību un līmeni, kādā tas ir sasniedzams. Tā kā šis aizsardzības līmenis dažādās dalībvalstīs var būt atšķirīgs, dalībvalstīm ir jāatzīst rīcības brīvība (šajā sakarā skat. 2003. gada 11. decembra spriedumu lietā C-322/01 *Deutscher Apothekerverband*, *Recueil*, I-14887. lpp., 103. punkts; 2008. gada 11. septembra spriedumu lietā C-141/07 Komisija/Vācija, Krājums, I-6935. lpp., 51. punkts, un iepriekš minēto spriedumu lietā *Hartlauer*, 30. punkts).
- 20 Otrkārt, ir jākonstatē, ka ne Direktīva 2005/36, ne arī kāds cits pasākums, kas īsteno Līgumā paredzētās aprītes brīvības, neparedz nosacījumus piekļuvei aptieku darbības jomai, kas precizētu, kādas personas var pārvaldīt aptiekas. Līdz ar to valsts tiesiskais regulējums ir jāaplūko tikai attiecībā uz Līguma normām.

- 21 Treškārt, ir jānorāda, ka kārtība, kas ir piemērojama personām, kuras nodarbojas ar zāļu mazumtirdzniecību, ir atšķirīga katrā dalībvalstī. Kamēr dažās dalībvalstīs tikai neatkarīgiem farmaceitiem var piederēt aptiekas un tikai tie var pārvaldīt aptiekas, citas dalībvalstīs pieļauj, ka aptiekas pieder personām, kurām nav farmaceita kvalifikācijas, bet kuras uztic aptiekas vadību algotiem farmaceitiem.

Par ierobežojuma brīvībai veikt uzņēmējdarbību pastāvēšanu

- 22 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru EKL 43. pants nepieļauj jebkādas valsts pasākumus, kuri, pat ja tie būtu piemērojami bez diskriminācijas pilsonības dēļ, var traucēt Kopienas pilsoņiem īstenot Līgumā garantēto uzņēmējdarbības brīvību vai arī padara to mazāk pievilcīgu (skat. it īpaši 1993. gada 31. marta spriedumu lietā *C-19/92 Kraus, Recueil*, I-1663. lpp., 32. punkts, un 2004. gada 14. oktobra spriedumu lietā *C-299/02 Komisija/Niederlande*, Krājums, I-9761. lpp., 15. punkts).
- 23 Ierobežojums EKL 43. panta nozīmē ir tiesiskais regulējums, kas ļauj veikt uzņēmējdarbību uzņemošajā dalībvalstī vienīgi tādiem citās dalībvalstīs uzņēmējiem, kuri ir ieguvuši iepriekšēju atļauju, un kas ļauj veikt kādu pašnodarbinātā darbību noteiktiem uzņēmējiem, kuri atbilst iepriekš noteiktām prasībām, kuru ievērošana ir obligāta šādas atļaujas izsniegšanai. Šāds tiesiskais regulējums attur vai pat traucē citu dalībvalstu uzņēmējiem darboties uzņemošajā dalībvalstī, izmantojot pastāvīgu pārstāvniecību (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Hartlauer*, 34., 35. un 38. punkts).
- 24 Nefarmaceitu izslēgšanas noteikums ir šāds ierobežojums, jo tas ļauj aptiekas pārvaldīt tikai farmaceitiem, liedzot citiem uzņēmējiem piekļuvi šādai pašnodarbinātas personas darbībai attiecīgajā dalībvalstī.

Par ierobežojuma brīvībai veikt uzņēmējdarbību pamatojumu

- 25 Brīvības veikt uzņēmējdarbību ierobežojumi, kas ir piemērojami bez diskriminācijas pilsonības dēļ, var tikt pamatoti ar primāriem vispārējo interešu iemesliem, ar nosacījumu, ka tie ir piemēroti, lai nodrošinātu izvirzītā mērķa sasniegšanu un nepārsniedz to, kas ir nepieciešams šī mērķa sasniegšanai (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Hartlauer*, 44. punkts).
- 26 Pamata lietās ir jākonstatē, ka, pirmkārt, valsts tiesiskais regulējums, kas tiek aplūkots pamata lietā, ir piemērojams, nepastāvot diskriminācijai pilsonības dēļ.
- 27 Otrkārt, sabiedrības veselības aizsardzība ir viens no primāriem vispārējo interešu iemesliem, kas var pamatot ierobežojumus tādām Līgumā paredzētām aprites brīvībām kā brīvībai veikt uzņēmējdarbību (it īpaši skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Hartlauer*, 46. punkts).
- 28 Konkrētāk, ierobežojumus minētajām aprites brīvībām var pamatot ar mērķi garantēt drošu un kvalitatīvu sabiedrības apgādi ar zālēm (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Deutscher Apothekerverband*, 106. punkts, un 2008. gada 11. septembra spriedumu lietā Komisija/Vācija, 47. punkts).
- 29 Treškārt, ir jāpārbauda, vai nefarmaceitu izslēgšanas noteikums ir piemērots šāda mērķa sasniegšanai.
- 30 Šajā sakarā ir svarīgi, lai gadījumos, kad pastāv nedrošība par riska cilvēku veselībai pastāvēšanu vai nozīmīgumu, dalībvalsts varētu veikt aizsardzības pasākumus,

negaidot, kad šo risku pastāvēšana tiktu pilnībā pierādīta. Turklāt, dalībvalsts var veikt pasākumus, kas pēc iespējas vairāk samazina risku sabiedrības veselībai (šajā sakarā skat. 2007. gada 5. jūnija spriedumu lietā C-170/04 *Rosengren* u.c., Krājums, I-4071. lpp., 49. punkts), tostarp risku drošai un kvalitatīvai sabiedrības apgādei ar zālēm.

31 Šajā kontekstā ir jāuzsver to zāļu īpašais raksturs, kuru terapeitiskā iedarbība tās būtiski atšķir no citām precēm (šajā sakarā skat. 1991. gada 21. marta spriedumu lietā C-369/88 *Delattre, Recueil*, I-1487. lpp., 54. punkts).

32 Šīs terapeitiskās iedarbības rezultātā zāles, ja tās tiek lietotas bez vajadzības vai nepareizā veidā, var būtiski apdraudēt veselību, par ko pacients var nezināt zāļu lietošanas laikā.

33 Turklāt zāļu pārmērīga vai nepareiza lietošana rada finanšu līdzekļu izšķērdēšanu, kas vēl jo vairāk rada zaudējumus tāpēc, ka farmācijas nozare rada lielus izdevumus un tai ir jāapmierina aizvien pieaugošas vajadzības, bet finanšu līdzekļi, kas var tikt veltīti veselības aizsardzībai, neatkarīgi no izmantotā finansēšanas veida ir ierobežoti (pēc analogijas attiecībā uz slimnīcas aprūpi skat. 2003. gada 13. maija spriedumu lietā C-385/99 *Müller-Fauré* un *van Riet, Recueil*, I-4509. lpp., 80. punkts, kā arī iepriekš minēto spriedumu lietā *Watts*, 109. punkts). Šajā sakarā ir jānorāda, ka pastāv tieša saikne starp finanšu resursiem un uzņēmēju, kas darbojas farmācijas jomā, peļņu, jo lielākajā daļā dalībvalstu zāļu izrakstīšanas izdevumus sedz attiecīgās veselības apdrošināšanas iestādes.

34 Ņemot vērā risku sabiedrības veselībai un sociālā nodrošinājuma sistēmu finanšu līdzsvaram, dalībvalstis var piemērot stingras prasības personām, kas nodarbojas ar zāļu mazumtirdzniecību, it īpaši attiecībā uz zāļu tirdzniecības veidu un peļņas gūšanu. Tās

principā var atļaut zāļu mazumtirdzniecību veikt tikai farmaceitiem garantiju, kas tiem ir jāsniedz, un informācijas, ko tiem ir jāspēj sniegt patērētājam, dēļ (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Delattre*, 56. punkts).

35 Šajā sakarā, ņemot vērā dalībvalstīm atzītās tiesības lemt par sabiedrības veselības aizsardzības līmeni, ir jāpieļauj, ka tās var noteikt, ka zāles ir jātirgo farmaceitiem, kuriem ir faktiskā profesionālā neatkarība. Dalībvalstis var arī veikt pasākumus, kas var izslēgt vai samazināt šīs neatkarības apdraudējuma risku, jo šāds apdraudējums var ietekmēt sabiedrības apgādes ar zālēm drošības un kvalitātes līmeni.

36 Šajā kontekstā ir jāizšķir trīs potenciālu aptiekas pārvaldītāju kategorijas, proti — fiziskas personas ar farmaceita kvalifikāciju, personas, kas darbojas zāļu tirgū kā ražotāji vai vairumtirgotāji, un personas, kas nav ne farmaceiti, ne arī darbojas šajā jomā.

37 Attiecībā uz pārvaldītāju, kuram ir farmaceita kvalifikācija, nav noliedzams, ka tas tāpat kā citas personas vēlas gūt peļņu. Tomēr kā profesionālam farmaceitam viņam ir jāpārvalda aptieka ne tikai saimniecisku mērķu sasniegšanai, bet arī profesionālu mērķu vārdā. Tā profesionālo interesi gūt peļņu atsver tā izglītība, profesionālā pieredze un uzliktā atbildība, ņemot vērā, ka iespējams juridisko vai ētikas normu pārkāpums ne tikai apdraud tā ieguldījumu vērtību, bet arī tā profesionālo eksistenci.

38 Atšķirībā no farmaceitiem nefarmaceitiem pēc definīcijas nav tādas pašas izglītības, pieredzes un atbildības kā farmaceitiem. Šādos apstākļos ir jākonstatē, ka tie nesniedz tādas pašas garantijas kā farmaceiti.

39 Tādējādi dalībvalsts savas šī sprieduma 19. punktā minētās rīcības brīvības ietvaros var uzskatīt, ka atšķirībā no farmaceita pārvaldītas aptiekas tas, ka aptieku pārvalda nefarmaceits, var radīt risku sabiedrības veselībai un it īpaši zāļu mazumtirdzniecības drošībai un kvalitātei, jo peļņas gūšanas no aptiekas pārvaldīšanas mērķis neiekļauj tādus elementus kā tie, kas minēti šī sprieduma 37. punktā un kas raksturo farmaceitu darbību (pēc analogijas attiecībā uz sociālās palīdzības dienestu pakalpojumiem skat. 1997. gada 17. jūnija spriedumu lietā C-70/95 *Sodemare* u.c., *Recueil*, I-3395. lpp., 32. punkts).

40 Tāpat dalībvalsts ir tiesīga minētās rīcības brīvības ietvaros izvērtēt, vai šāds risks pastāv attiecībā uz zāļu ražotājiem un vairumtirgotājiem, jo tie varētu apdraudēt algoto farmaceitu neatkarību, liekot tiem reklamēt zāles, kuras tie paši ražo un tirgo. Līdzīgā veidā dalībvalsts var izvērtēt, vai aptiekas pārvaldītāji, kuriem nav farmaceita kvalifikācijas, var apdraudēt algotu farmaceitu neatkarību, liekot tiem tirgot zāles, kuru glabāšana vairs nav rentabla, un vai šie pārvaldītāji var veikt tādu darbības izmaksu samazinājumu, kas var ietekmēt zāļu mazumtirdzniecības veidu.

41 Savos Tiesā iesniegtajos apsvērumos *DocMorris*, kā arī Eiropas Kopienų Komisija arī norādīja, ka pamata lietās nefarmaceitu izslēgšanas noteikumu nepamatojot vispārējas intereses, jo veids, kādā tiek cerēts sasniegt šo mērķi, neesot saskanīgs.

- 42 Šajā sakarā no Tiesas judikatūras izriet, ka valsts tiesiskais regulējums var nodrošināt izvirzītā mērķa sasniegšanu vienīgi tad, ja tas patiešām atbilst rūpēm to sasniegt saskanīgā un sistemātiskā veidā (skat. 2007. gada 6. marta spriedumu apvienotajās lietās C-338/04, C-359/04 un C-360/04 *Placanica* u.c., Krājums, I-1891. lpp., 53. un 58. punkts; 2008. gada 17. jūlija spriedumu lietā C-500/06 *Corporación Dermoestética*, Krājums, I-5785. lpp., 39. un 40. punkts, kā arī iepriekš minēto spriedumu lietā *Hartlauer*, 55. punkts).
- 43 Šajā kontekstā ir jānorāda, ka valsts tiesiskais regulējums pilnībā neizslēdz, ka nefarmaceiti pārvaldītu aptiekas.
- 44 Vispirms *ApoG* 13. panta 1. punktā izņēmuma kārtā paredzēts, ka farmaceita mantinieki, kuriem pašiem nav farmaceita kvalifikācijas, var pārvaldīt aptieku, kuru tie ir mantojuši, ne ilgāk kā 12 mēnešus.
- 45 Tomēr šis izņēmums ir pamatots, ņemot vērā mirušā farmaceita ģimenes locekļu tiesību un leģitīmo mantisko interešu aizsardzību. Šajā sakarā ir jākonstatē, ka dalībvalstis var uzskatīt, ka farmaceita mantinieku intereses nevar apstrīdēt prasības un garantijas, kuras izriet no to attiecīgajām tiesību sistēmām un kuras ir jāievēro aptiekas pārvaldītājiem farmaceitiem. Šajā kontekstā vispirms ir jāņem vērā apstāklis, ka mantotā aptieka visa pārejas perioda laikā ir jāpārvalda, piesaistot diplomētu farmaceitu. Līdz ar to mantinieki šajā konkrētajā kontekstā nav pielīdzināmi citiem pārvaldītājiem nefarmaceitiem.
- 46 Turklāt ir jānorāda, ka minētajam izņēmumam ir tikai pagaidu raksturs, jo mantiniekiem aptiekas pārvaldīšanas tiesības 12 mēnešu termiņā ir jānodod farmaceitam.

47 Tādējādi šī izņēmuma mērķis ir ļaut mantiniekiem nodot aptieku farmaceitam termiņā, kurš nav nesaprātīgs, un tādējādi to var uzskatīt par tādu, kurš nerada risku drošai un kvalitatīvai sabiedrības apgādei ar zālēm.

48 Šāds risks nevar arī izrietēt no tā, ka slimnīcas var pārvaldīt to struktūrā ietilpstošas aptiekas. Šādu aptieku mērķis ir nevis nodrošināt zāles personām, kas nepieder pie šīm slimnīcām, bet piegādāt zāles uzņēmumiem, kuros tās ir izveidotas. Tādējādi slimnīcas, kas pārvalda šādas aptiekas, principā nevar ietekmēt vispārējo sabiedrības apgādes ar zālēm drošības un kvalitātes līmeni. Turklāt, ņemot vērā, ka šīs slimnīcas sniedz veselības aprūpes pakalpojumus, nekas neļauj prezumēt, ka tās būtu ieinteresētas gūt peļņu tādā veidā, kas kaitē pacientiem, kuriem ir paredzētas zāles no slimnīcu aptiekām.

49 Visbeidzot, kaut arī minētajā tiesiskajā regulējumā farmaceitiem ir ļauts pārvaldīt līdz par trim vienas un tās pašas aptiekas filiālēm, šādai iespējai ir piemērojami vairāki nosacījumi, kuru mērķis ir nodrošināt ar sabiedrības veselību saistītas prasības. Vispirms filiāles tiek pārvaldītas uz farmaceita atbildību, kas līdz ar to nosaka to vispārējo komercpolitiku. Tādējādi minētās filiāles ir jāvada arī profesionālos nolūkos, jo privātās intereses, kas saistītas ar peļņas gūšanu, ir līdzsvarotas tādā pašā mērā kā tas ir gadījumā, kad tiek vadītas aptiekas, kam nav filiāles statusa. Turklāt šīm filiālēm ir jāatrodas noteiktā ģeogrāfiskā apgabalā, lai nodrošinātu pietiekamu farmaceita, kas pārvalda aptieku, klātbūtni tajās un efektīvu šī farmaceita veiktu uzraudzību. Visbeidzot, farmaceitam, kas pārvalda aptieku, katrai filiālei ir jāizraugās atbildīgais farmaceits, kam ir jānodrošina, ka tiek ievēroti likumā paredzētie pienākumi un ka attiecīgās filiāles pārvaldība atbilst vispārējai komercpolitikai, ko ir noteicis farmaceits, kas pārvalda aptieku.

50 Tā kā minēto filiāļu vadīšana ir pakļauta šiem nosacījumiem, pamata lietā aplūkojamais tiesiskais regulējums nav atzīstams par nesaskanīgu.

- 51 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, ir jāsecina, ka pamata lietā aplūkojamais tiesiskais regulējums ir piemērots, lai garantētu, ka tiek sasniegts mērķis nodrošināt drošu un kvalitatīvu sabiedrības apgādi ar zālēm, kā arī līdz ar to nodrošināt sabiedrības veselības aizsardzību.
- 52 Ceturtkārt, ir jāpārbauda, vai ierobežojumi brīvībai veikt uzņēmējdarbību nepārsniedz to, kas ir nepieciešams šī mērķa sasniegšanai, t.i., vai nepastāv pasākumi, kas mazāk ierobežotu EKL 43. pantā paredzētās brīvības un kas ļautu sasniegt mērķi tikpat efektīvā veidā.
- 53 Šajā sakarā *DocMorris* un Komisija Tiesā norādīja, ka minēto mērķi varētu sasniegt tādi mazāk ierobežojoši pasākumi, kā, piemēram, pienākums aptiekā atrasties farmaceitam, pienākums apdrošināt atbildību vai ieviest piemērotas kontroles un efektīvu sankciju sistēmu.
- 54 Tomēr, ievērojot šī sprieduma 19. punktā norādīto dalībvalstīm piešķirto rīcības brīvību, dalībvalsts var uzskatīt, ka pastāv risks, ka tiesību aktu normas, kurām ir jānodrošina farmaceitu profesionālā neatkarība, praksē var tikt pārkāptas, jo nefarmaceita interese gūt peļņu nevar tikt pienācīgi līdzsvarota ar neatkarīgu farmaceitu interesēm, un ka farmaceitu kā darbinieku subordinācija pārvaldītājam apgrūtinātu iebildumu celšanu pret šī pārvaldītāja norādījumiem.
- 55 Komisija bez vispārīgiem apsvērumiem nav norādījusi nekādus faktus, lai atklātu, kāda būtu konkrētā sistēma, kas ar tādu pašu efektivitāti kā nefarmaceitu izslēgšanas noteikums varētu nodrošināt, ka pretēji šī sprieduma iepriekšējā punktā minētajiem apsvērumiem minētās likumdošanas normas praksē netiktu pārkāptas.

- 56 Turklāt pretēji *DocMorris* un Komisijas apgalvotajam farmaceita profesijas neatkarības apdraudējumus ar tādu pašu efektivitāti nevar novērst, paredzot pienākumu noslēgt apdrošināšanas līgumu, kā, piemēram, liekot apdrošināt civiltiesisko atbildību. Kaut arī šāds pasākums ļautu pacientam iegūt atlīdzību par ciesto kaitējumu, tas notiek *a posteriori* un ir mazāk efektīvs nekā minētais noteikums, jo tas nekādi netraucē attiecīgajam pārvaldītājam ietekmēt algotus farmaceitus.
- 57 Pastāvot šādiem apstākļiem, nav pierādīts, ka pasākums, kas mazāk ierobežotu EKL 43. pantā paredzēto brīvību un kas nav nefarmaceitu izslēgšanas noteikums, ļautu tikpat efektīvi nodrošināt tādu sabiedrības apgādes ar zālēm drošības un kvalitātes līmeni, kāds izriet no šī noteikuma piemērošanas.
- 58 Līdz ar to valsts tiesiskais regulējums ir piemērots, lai nodrošinātu paredzētā mērķa sasniegšanu un nepārsniedz to, kas ir nepieciešams tā sasniegšanai. Līdz ar to ir jāatzīst, ka no šī tiesiskā regulējuma izrietošos ierobežojumus var pamatot šis mērķis.
- 59 Šo secinājumu neatspēko 2005. gada 21. aprīļa spriedums lietā C-140/03 Komisija/Grieķija (Krājums, I-3177. lpp.), uz kuru atsaucas *Saarland, Ministerium, DocMorris* un Komisija, kurā Tiesa nosprieda, ka Grieķijas Republika nav izpildījusi pienākumus, ko tai uzliek EKL 43. un 48. pants, pieņemot un atstājot spēkā valsts tiesisko regulējumu, kas paredz tiesības juridiskai personai atvērt optikas veikalu ar nosacījumu, ka atļauja nodibināt un atcelt šo veikalu ir izsniegta licencēta optiķa — fiziskas personas vārdā un ka personai, kurai ir izsniegta atļauja pārvaldīt veikalu, ir jāpieder vismaz 50 % no sabiedrības kapitāla un vismaz tikpat lielā apmērā jāpiedalās sabiedrības peļņas un zaudējumu sadalē.

60 Ievērojot zāļu īpašo raksturu, kā arī to tirgu un Kopienu tiesību pašreizējo stāvokli, Tiesas secinājumi iepriekš minētajā spriedumā lietā Komisija/Grieķija nav piemērojami zāļu mazumtirdzniecībai. Atšķirībā no optikas precēm, zāles, kas ir izrakstītas vai lietotas terapeitisku iemeslu dēļ tomēr var izrādīties ļoti kaitīgas veselībai, ja tās tiek lietotas bez vajadzības vai nepareizi, patērētājam to neapzinoties zāļu lietošanas laikā. Turklāt nepamatota zāļu tirdzniecība rada tādu valsts finanšu resursu izšķērdēšanu, kas nav pielīdzināma izšķērdēšanai, kura izriet no optikas preču nepamatotas tirdzniecības.

61 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, uz pirmo jautājumu ir jāatbild tā, ka EKL 43. un 48. pants pieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kāds tiek aplūkots pamata lietā un kas personām, kurām nav farmaceita kvalifikācijas, liedz būt aptieku īpašniecēm un pārvaldīt aptiekas.

Par otro jautājumu

62 Ņemot vērā atbildi uz pirmo jautājumu, uz otro jautājumu nav jāatbild.

Par tiesāšanās izdevumiem

63 Attiecībā uz pamata lietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

EKL 43. un 48. pants pieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kāds tiek aplūkots pamata lietā un kas personām, kurām nav farmaceita kvalifikācijas, liedz būt aptieku īpašniecēm un pārvaldīt aptiekas.

[Paraksti]